

Deana Kovačec

Arhiv Hrvatske
Marulićev trg 21
Zagreb

**CARSKO KRALJEVSKO GLAVNO ZAPOVJEDNIŠTVO
U ZAGREBU KAO KRAJIŠKA ZEMALJSKA
UPRAVNA OBLAST**

(K.K. Generalcommando in Agram als Grenz-Landes-Verwaltungs Behörde)
(1871-1881)

UDK 353 (497.13) "1871/1881" (091)

Pregledni članak

Primljeno: 1. 07. 1991.

Carskom odlukom od 8. lipnja 1871. godine dodijeljen je C.k. glavnom zapovjedništvu u Zagrebu isti djelokrug koji je bio utvrđen odredbama Hrvatsko-ugarske nagodbe 1868. godine. Tako je u stvari odjel krajiške uprave odnosno Abtheilung für Grenzverwaltung C.k. glavnog zapovjedništva u Zagrebu prerastao u zemaljsku vladu na teritoriju Hrvatsko-slavonske Vojne krajine. Time je započeo dug proces izgradnje građanske uprave u Krajini koji je krajem 70-tih godina prošlog stoljeća bio dovršen. Onaj zadnji, a možda i najteži korak sjedinjenja s provincijalom započeo je zakonom od 28. travnja 1879. godine kada je uveden čitav niz zakona kraljevina Hrvatske i Slavonije koji su počev od 1. siječnja 1880. godine vrijedili i na teritoriju Hrvatsko-slavonske Krajine. Konačan čin sjedinjenja uslijedio je Naredbom u formi svečanog reskripta 15. srpnja 1881. godine. Time je uloga C.k. glavnog zapovjedništva u Zagrebu kao krajiške zemaljske upravne oblasti u dugom procesu razvojačenja i sjedinjenja Krajine s provincijalom (1871-1881) bila dovršena.

Kada govorimo o povijesti jedne ustanove, moramo se prije svega osvrnuti na povijesna zbivanja koja bitno određuju nastanak i djelovanje

te institucije. Carsko kraljevsko glavno zapovjedništvo u Zagrebu, poznatije pod imenom Zagrebačka generalkomanda, nastavlja djelovanje Ujedinjene Bansko-Varaždinsko-Karlovačke generalkomande. Proces militarizacije nove Krajine pukovnijskog tipa završen je tek u drugoj polovici 18. stoljeća osnivanjem nekoliko novih središnjih ustanova. Tako je 1765. godine osnovano Glavno krajiško nadzorništvo sa zadaćom da uredi krajišku upravu. Glavno nadzorništvo obuhvatilo je Karlovačku, Varaždinsku, Bansku i Slavonsku krajinu. Godine 1783. ujedinjene su Banska i Varaždinska generalkomanda u novu Ujedinjenu generalkomandu sa sjedištem u Zagrebu. 1786. godine osnovana je jedinstvena Generalkomanda za Karlovačku, Bansku i Varaždinsku krajinu, također sa sjedištem u Zagrebu. Zajedno s političkim promjenama, mijenjat će se u slijedećim desetljećima i njen djelokrug, nekoliko puta. Tek 1848. godine Zagrebačka generalkomanda objedinit će, pod zapovjedništvom generala baruna Josipa Jelačića, cjelokupnu Hrvatsku i Slavonsku vojnu krajinu. Godine 1850. djeluje Hrvatsko-slavonsko-dalmatinska vojna i građanska uprava (Militär- und Civil Gouvernement für Croatien, Slavonien und Dalmatien) na čijem čelu se i dalje nalazi general Jelačić kao vojni i civilni guverner.¹ Istovremeno je Jelačić i ban Civilne Hrvatske. Godine 1855. ukida se spomenuta Hrvatsko-slavonsko-dalmatinska vojna i građanska uprava, te se na području ujedinjene Hrvatsko-slavonske vojne krajine od 1856. godine ponovo uspostavlja Carsko-kraljevsko glavno zapovjedništvo u Zagrebu za Hrvatsku i Slavoniju te za Hrvatsko-slavonsku vojnu krajinu (K. K. Generalkommando zu Agram für Croatien und Slavonien, dann für die croatisch-slavonische Militärgrenze²). Na čelu ovog Glavnog zapovjedništva nalazi se general Mollinary koji je bio glavnozapovjedajući general i u trenutku osnivanja prve Zagrebačke generalkomande. Unutrašnja organizacija koja je tada provedena u Glavnom zapovjedništvu krajiške uprave (Grenzverwaltung), u najbitnijim crtama bit će ponovo preuzeta 1871. godine kada će C.k. glavno zapovjedništvo u Zagrebu postati Krajiška zemaljska upravna oblast. Ova organizacija trajala je samo godinu dana, jer već 1857. godine ban Jelačić je ponovo guverner i glavnozapovjedajući general reorganiziranog Zemaljskog glavnog zapovjedništva u Zagrebu za Hrvatsku i Slavoniju (Landes-General-Kommando für Croatien und Slavonien zu Agram³). Barun Josip Jelačić ostat će sve do svoje smrti i glavnozapovjedajući general Hrvatsko-slavonske vojne krajine, kao i ban Civilne Hrvatske. Nakon njegove smrti, na oba položaja naslijedit će ga general barun Josip Šokčević. U doba Austro-ugarske nagodbe 1867. godine ponovo se vraća prvobitno ime C.k. glavnog zapovjedništva u Zagrebu za Hrvatsku i Slavoniju (K.K. Generalkommando zu Agram für Croatien und Slavonien⁴). Umirovljenog generala J. Šokčevića naslijedit će 28. lipnja 1887. godine na položaju zapovjednika Vojne krajine i Glavnog zapovjedništva u Zagrebu general Ludwig Gablenz. Dvije godine kasnije

¹ Militär-Schematismus, Beč 1844.

² isto, Beč 1856.

³ isto, Beč 1857.

⁴ isto, Beč 1867.

dolazi do nove smjene na čelu Glavnog zapovjedništva u Zagrebu. Novi zapovjednik Krajine postaje general Aleksander Mensdorffler kojeg će u siječnju 1871. godine naslijediti A. Mollinary. Prema tome, još prije Hrvatsko-ugarske nagodbe, napuštena je praksa da ban Civilne Hrvatske bude i zapovjednik Hrvatsko-slavonske vojne krajine. Time je, prvi put nakon 19 godina, vlast u civilnoj i vojnoj Hrvatskoj prestala biti u rukama iste osobe.

Nakon zaključenja Austro-ugarske i Hrvatsko-ugarske nagodbe, te osnivanja Hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade, pokušao je Beč pod pritiskom Pešte provesti djelomično razvojačenje Vojne krajine. Carskom odlukom od 19. kolovoza 1869. godine otcijepljene su od Vojne krajine dvije varaždinske regimente i komuniteti Senj, Bjelovar, Ivanić i Sisak. Ovaj pokušaj djelomičnog razvojačenja od strane Beča naišao je na veliki otpor u Krajini. Rastuće nezadovoljstvo krajišnika, s jedne strane, kao i žestoka borba austrijskih i mađarskih krugova za Vojnu krajinu u poslijenagodbenom razdoblju, zaoštrili su problem razvojačenja Krajine i njenog sjedinjenja s Civilnom Hrvatskom. Vjekovna težnja Hrvatske da ujedini sve svoje krajeve našla se konačno, bar u odnosu na Vojnu krajinu, pred svojim ostvarenjem. C.k. glavno zapovjedništvo u Zagrebu odigralo je ključnu ulogu u tom procesu.

Carskom odlukom od 8. lipnja 1871. godine dodijeljen je C.k. glavnom zapovjedništvu u Zagrebu isti djelokrug koji je bio utvrđen odredbama Hrvatsko-ugarske nagodbe 1868. godine.⁵ Tako je zapravo Odjel krajiške uprave, odnosno "Abteilung für Grenzverwaltung" C.k. glavnog zapovjedništva u Zagrebu postao Zemaljskom vladom na području Hrvatsko-slavonske vojne krajine, kojoj su istom odlukom pripojeni i petrovaradinska pukovnija, kao i vojni komuniteti Zemun, Karlovci i Petrovaradin. Osim toga je C.k. glavno zapovjedništvo dobilo kao Zemaljska vlada u prenesenom djelokrugu one poslove koje su u Banskoj Hrvatskoj vršili Financijsko ravnateljstvo u Zagrebu i financijska nadzorništva za Hrvatsku i Slavoniju.⁶ Na čelu C.k. glavnog zapovjedništva u Zagrebu, sada kao krajiške zemaljske upravne oblasti, tj. "K.K. Generalkommando in Agram als Grenz-Landes-Verwaltungs Behörde", našao se ponovo kao glavnozapojedajući general Anton Mollinary.

Glavno zapovjedništvo u Zagrebu kao autonomna vlada i dalje je podređeno neposredno Ministarstvu rata u Beču kojem podnosi i proračun za vojsku, dok proračun za civilnu upravu Vojne krajine prenosi posredno preko Ugarsko-hrvatskog ministarstva financija također Ministarstvu rata u Beču. U samom Ministarstvu došlo je do organizacijskih promjena. Ukinut je 10. odjel u Ministarstvu koji je rukovodio poslovima krajiške uprave - sa službenim nazivom "Militärgrenze" ili "Grenzwesen", dok sve računovodstvene poslove za Vojnu krajinu sada vodi novooblikovani Krajiško-računovodstveni odjel, a poslove zdravstva i dalje vodi načelnik zdravstva u Ministarstvu.⁷

⁵ I. Beuc, Povijest institucija državne vlasti u Hrvatskoj (1527-1945), Zagreb 1969., str. 116.

⁶ isto; (usp. I. Bojničić, Zakoni o Ugarsko-hrvatskoj nagodbi, Zagreb 1907).

⁷ isto

C.k. glavno zapovjedništvo u Zagrebu kao krajiška zemaljska upravna oblast imalo je sljedeću unutrašnju organizaciju:

1. Predsjednički ured
2. Odjel za unutarnju upravu, bogoštovlje i nastavu
3. Odjel za pravosuđe
4. Odjel za krajiške financije
5. Odjel za krajiške gradnje
6. Odjel za krajiške šume

Djelokrug ovih odjela isti je kao i djelokrug odjela Hrvatsko-slavonsko-dalmatinske zemaljske vlade. Važno je, međutim, na ovom mjestu istaći da su ostali odjeli koji su upravljali isključivo vojnim poslovima ostali nepromijenjeni.

15. lipnja 1873. godine izdvojeni su poslovi bogoštovlja i nastave iz zajedničkog odjela, te su sada formirana dva odjela, jedan za unutarnju upravu, a drugi za bogoštovlje i nastavu.⁸

Tijekom druge polovice 1871. godine izdalo je C.k. glavno zapovjedništvo u Zagrebu kao Krajiška zemaljska upravna oblast čitav niz okružnica, kao i rješenja na osnovi okružnica Ministarstva rata koja su trebala "prokrčiti put ukinuću vojnog sustava".⁹ Tako je 18. prosinca 1871. godine, Glavno zapovjedništvo izdalo "Okružnicu o naredbi djelokruga i uredovanja kod političkih zemaljsko-upravnih oblasti u Hrvatsko-slavonskoj vojnoj krajini".¹⁰ Ovom okružnicom određen je djelokrug krajiško-pukovnijskih zapovjedništava kao političkih upravnih oblasti, zatim kotarskih upravnih oblasti, gradskih poglavarstava te, konačno, općinskih ureda kao najniže upravne jedinice. Zanimljivo je da je zapovjednik pukovnije i dalje vršio svu vojnu, političku i sudsku vlast na području svoje pukovnije, dok su satnijama ostali samo vojni poslovi. To je stanje zadržano sve do razvojačenja 1873. godine. Pukovnija je i dalje obuhvaćala 12 satnija dok su, u upravnom pogledu, kotarevi osnovani na području nekoliko satnija. Tako su na području Zagrebačkog glavnog zapovjedništva i njegovih devet pukovnija osnovani sljedeći kotarevi:

1. I. lička pukovnija Franje Josipa - Donji Lapac, Gračac, Udbina i Gospić
2. II. otočaćka pukovnija - Perušić, Korenica, Senj i Otočac
3. III. ogulinska pukovnija - Ogulin, Plaški, Rakovica i Brinje
4. IV. slunjska pukovnija - Slunj, Vojnić, Barilović, Kostanjevac
5. V. brodska pukovnija - Brod, Garčin, Vinkovci, Županja
6. VI. gradiška pukovnija - Novska, Nova Gradiška, Oriovac
7. VII. petrovaradinska pukovnija - Zemun, Sremski Karlovci, Petrovaradin, Morović, Mitrovica, Šimunović, Stara Pazova
8. VIII. Jelačićeva I. banska pukovnija - Glina, Majur, Vrgin Most
9. IX. druga banska pukovnija - grad Petrinja, Kostajnica, Dvor, kotar Petrinja i Dubički kotar.

⁸ List zemaljske uprave za Hrvatsko-slavonsku vojnu krajinu, II. god, Zagreb 1874., str. 38.

⁹ isto, I. god. Zagreb 1872., str. 1.

¹⁰ isto, str. 68-85.

Uprava je u pukovnijama i novoosnovanim kotarskim oblastima i dalje u rukama vojnih osoba. Krajem 1871. godine donesen je "Službovni propis za c.k. serežansku četvu", koja se osniva kao zemaljska straža za sigurnost na području Krajine, "kao vojnički uređeno stražarstvo i stavlja se na uzdržavanje mira, reda i sigurnosti pozvanim političkim upravnim oblastima... Kao vojničko tijelo potpada serežanska četa putem glavnog vojnog zapovjedništva u Zagrebu državnomu ratnom ministarstvu, ona sačinjava sastojni dio oboružane državne sile..."¹¹

19. lipnja 1872. godine donesen je "Zakon o ustrojstvu pravosuđa u Hrvatsko-slavonskoj vojnoj krajini".¹² Ovim zakonom odvaja se pravosuđe od uprave, te se na području Vojne krajine osnivaju c.k. kotarski sudovi, c.k. sudbeni stolovi i okružni sudovi, a kao više oblasti C.k. krajiški odsjek Banskog stola i C.k. krajiški odsjek Stola sedmorice, oba sa sjedištem u Zagrebu. Prema zakonu trebali bi ovi odsjeci djelovati do spajanja s Kr. hrvatsko-slavonsko-dalmatinskim banskim stolom i Stolom sedmorice kao samostalni viši sud, odnosno vrhovno sudište na teritoriju Vojne krajine. Bitna odredba ovog zakona sastojala se u odredbi čl. 4. prema kojem se svi suci, u još uvijek Vojnoj krajini, imenuju privremeno. Međutim, "to privremeno stanje ne smije godinu 1874. prekoračiti".

Od 1. siječnja 1873. godine djeluje, prema ovom zakonu, na teritoriju Hrvatsko-slavonske vojne krajine Carski patent od 16. veljače 1853., koji za Kraljevine Hrvatsku i Slavoniju određuje djelokrug u građansko pravnim poslovima, dok "će se za one osobe, koje pod vojnom sudbenosti ostaju, kao i u ostalih kraljevinah i zemljah austro-ugarske monarhije, posebni vojni sudovi postaviti".¹³

Uskoro su, točnije 31. listopada 1872. godine, osnovani u sjedištu C.k. glavnog zapovjedništva u Zagrebu C.k. financijski sud prve i C.k. financijski veliki sud druge molbe, koji odlučuju "o onih prestupnih poreznih i dohodarnih zakonah, valjanih za Hrvatsko-slavonsku vojnu Krajinu, koje rukovoditi pripada ovomu glavnomu zapovjedništvu i podčinjenim mu organom i u pogledu kojih od uredna postupka nije odustati dozvoljeno".¹⁴

Odvajanjem pravosuđa od uprave, uslijedila je nova okružnica Glavnog zapovjedništva o promjeni dotadašnjeg dijelokruga upravnih oblasti, gradskih poglavarstava i općinskih ureda.¹⁵

Istovremeno s organizacijom građanske uprave i pravosuđa na teritoriju Vojne krajine, regulirano je već zakonom od 8. lipnja 1871. godine jedno od najosjetljivijih krajiških pitanja - pravo na krajiške šume. Zakonom "O ustanovah za odkup (izlučenje) prava na drvlje, pašu i uživanje šumskih proizvoda, što krajiški stanovnici imaju u državnih šumah, ležećih u Vojnoj krajini", određeno je vlasništvo nad šumama.¹⁶

¹¹ isto, str. 242-243. (str. 1-29)

¹² isto, str. 133-140.

¹³ isto, str. 133-140.

¹⁴ isto, str 297-299.

¹⁵ isto, str. 304-307.

¹⁶ isto, str. 3-7.

Prema ovom zakonu "imaju se odkupom odriješiti tako da se krajiškim občinam izluči i u podpuno vlasništvo preda polovica onih obsegah državne šume u kojih su dosada imale pravo šumarenja. Druga polovica ostaje podpuno vlasništvo države... Provedba diobe prepušta se središnjem povjerenstvu koje stoji pod neposrednom upravom glavnog zapovjedništva".¹⁷

Godine 1873. donesen je čitav niz zakona kojima je u Vojnoj krajini dalje izgrađivan sustav građanske vlasti, doduše za sada još uvijek paralelan onom u Banskoj Hrvatskoj. Napokon Zakonom od 15. lipnja 1873. godine o "novoj političkoj razdjelbi Hrvatsko-slavonske vojne krajine", razdvaja se poslije toliko stoljeća politička uprava Hrv.-slav. vojne krajine "od službe krajiških četah".¹⁸ Danom 1. kolovoza 1873. prestaju zapovjednici devet pukovnija rukovoditi političkom upravom i ograničavaju se isključivo na vojnu i vojno-upravnu službu. Poslove političke uprave obavljat će ubuduće ove c.k. okružne oblasti:

1. Ličko-otočaćka sa sjedištem u Gospiću, na području 1. i 2. krajiške pukovnije
2. Ogulinsko-slunjska sa sjedištem u Ogulinu, na području 3. i 4. krajiške pukovnije
3. Banska sa sjedištem u Petrinji, na području 10. i 11. banske krajiške pukovnije
4. Gradiška sa sjedištem u Novoj Gradišci, na području 8. krajiške pukovnije
5. Brodska sa sjedištem u Vinkovcima, na području 7. krajiške pukovnije
6. Petrovaradinska sa sjedištem u Mitrovici, na području 9. krajiške pukovnije.

C.k. okružnim oblastima ustupa se u poslovima javne uprave isti djelokrug kao prije krajiškim pukovnijskim zapovjedništvima.¹⁹

Krajiške pukovnije, kao vojna zapovjedništva, prestale su postojati 8. kolovoza 1873. godine kada su konačno, carskom i kraljevskom naredbom, ukinuti obrambeni propisi iz 1871. godine, a uvedeni ugarski zakonski članci XL., XLI., XLII. iz 1868. godine. Prema ovom zakonu ukinute su hrvatsko-slavonske krajiške pukovnije s 1. listopada 1873. godine, dok se od 1874. godine u Hrvatsko-slavonskoj krajini uvodi novačenje samo na temelju ustavne dozvole.²⁰

Time je, nakon nekoliko stoljeća, konačno ukinut posebni vojnički sustav ovog dijela Hrvatske, međutim, uvjeti za sjedinjenje civilne i vojne Hrvatske u bečkim krugovima još uvijek nisu bili sazreli.

Novo promjene u upravnom pogledu nastale su 1. listopada 1875. godine kada su zakonom ukinute okružne oblasti.²¹ Podjela područja Krajine na šest okružja i dalje je ostala ista. Djelokrug bivših okružnih

¹⁷ isto.

¹⁸ isto, II. god, Zagreb 1874., str. 43-45.

¹⁹ isto.

²⁰ isto, str. 88-92.

²¹ isto, IV. god, Zagreb 1875., str. 105.

oblasti prelazi sada na kotarske urede, s tim da u četiri bivša okruga poslove i dalje vode okružni upravitelji koji preuzimaju i upravu kotarskih ureda, dok u ostala dva okruga poslove preuzimaju kotarski upravitelji.

Carskom i kraljevskom naredbom od 24. prosinca 1878. godine reorganiziran je predsjednički ured, dok je pridijeljeni general postao stalni zamjenik glavnozapojedajućeg generala kao glavara krajiške zemaljske upravne oblasti.²²

Izgradnja građanske uprave u Krajini bila je krajem 70-tih godina prošlog stoljeća dovršena. Ostao je tada onaj zadnji, a možda i najteži korak sjedinjenja s Bansom Hrvatskom. U tom smislu je zakonom od 28. travnja 1879. godine uveden čitav niz zakona kraljevina Hrvatske i Slavonije koji su počev od 1. siječnja 1880. godine vrijedili i na teritoriju Hrvatsko-slavonske krajine.²³ U prosincu 1879. godine prihvaćen je i zakon o "stečenju i gubitku ugarskoga državljanstva valjan za sve zemlje ugarske krune i prema tomu i za hrvatsko-slavonsku krajinu."²⁴

Konačan čin sjedinjenja uslijedio je Naredbom u formi svečanog reskripta 15. srpnja 1881. godine kojom "Hrvatsko-slavonsko krajiško područje imade se sjediniti s istoimenimi kraljevinami, a tim sa zemljami Moje krune ugarske". "Dosadnja odjeljena uprava hrvatsko-slavonskoga krajiškoga područja imade se, dakle, razpustiti, ter prelazi od 1. kolovoza ove godine na bana Mojih kraljevinah Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, koji će ovu upravu predtečno preuzeti u svojstvu kraljevskoga povjerenika, da podpuno stopljenje Krajine s Hrvatskom i Slavonijom pripravi tako, da krajiško pučanstvo čim prije uzmogne stupiti u podpuno uživanje ustavnih pravah. Uslied toga imade također od 1. kolovoza 1881. prestati upliv zajedničkoga ministarstva rata na hrvatsko-slavonsko područje. Istim danom 1. kolovozom 1881. imade nadalje glavno zapovjedništvo u Zagrebu kao krajiška zemaljska upravna oblast obustaviti svoje djelovanje ter se svikolici poslovi istoga, koji u smislu ugarskoga zakonskoga članka XXX od godine 1868. spadaju među predmete zajedničke svim zemljam Moje krune ugarske, imadu predati dotičnom ugarskom ministarstvu, autonomna usuprot zemaljska uprava podčiniti banu Hrvatske, Slavonije i Dalmacije kao Mojemu kraljevskom povjereniku, da potpuno provede utjelovljenje Krajine. Ovomu potonjemu opredjeljuje se isto tako glede krajiške investicionalne zaklade isti onaj dijelokrug, što ga je dosada vršio glavar krajiško-zemaljske upravne oblasti... Oblasti i uredi u krajiškom području imadu od 1. kolovoza primiti naslov "kraljevski"..."²⁵

Time je uloga C.k. glavnog zapovjedništva u Zagrebu kao krajiške zemaljske upravne oblasti u dugom procesu razvojačenja i sjedinjenja Krajine s Bansom Hrvatskom (1871-1881) bila dovršena.

²² isto, VIII. god, Zagreb 1880., komad I., str. 1-2.

²³ isto, VIII. god, Zagreb 1880., komad V., str. 1-2.

²⁴ isto, IX. god, Zagreb 1880., komad IV., str. 11-23.

²⁵ isto, X. god, Zagreb, str. 161., 2.

Zusammenfassung

K.K. GENERALCOMMANDO IN AGRAM ALS GRENZ-LANDES-BEHÖRDE (1871-1881)

Nach dem Ausgleich zwischen Österreich und Ungarn bzw. Kroatien und der Gründung der Kroatisch-slavonisch-dalmatinischen Regierung, fand sich endlich das jahrhundertlanges Stemen der Kroaten, ihr ganzes Gebiet zu vereinigen, zu mindest bezüglich der Militärgrenze, vor seiner Realisierung. Das K.K. Generalkommando zu Agram spielte in diesem Process eine grundrissige Rolle. Durch die kaiserliche Verordnung vom 8. Juni 1871 bekam das Generalkommando zu Agram den gleichen Wirkungskreis, wie es in den Verordnungen des Ausgleiches zwischen Ungarn und Kroatiens stand. Das hiess, dass die Abteilung für Grenzverwaltung des K.K. Generalkommando zu Agram sich in die Landesregierung für das Gebiet der kroatisch-slavonischen Militärgrenze umwandelte. Somit begann ein langer Process des Ausbaues der bürgerlichen Verwaltung in der Militärgrenze, der Ende 70-ger Jahren vorriges Jahrhunderts beendet wurde. Es blieb dann noch der letzte, aber vielleicht der schwerste Schritt übrig, nämlich die Vereinigung der Militärgrenze mit dem Provincial. In diesem Sinne hat das Gesetz vom 28. April 1879 eine ganze Reihe von Gesetzen des Königreiches Kroatien und Slavonien, die mit dem 1. Januar 1880 auch auf dem Gebiet der kroatisch-slavonischen Militärgrenze gelten, eingeführt. Der endgültige Akt der Vereinigung geschah am 15. Juli 1881 durch die Kaiserliche Verordnung in Form eines feierlichen Reskriptes. Damit war die Rolle der K.K. Generalkommando zu Agram als Grenz-Landes-Verwaltungsbehörde in dem langen Process der Abrüstung und der Vereinigung der Militärgrenze mit dem Provincial (1871-1881) beendet.